

STILISTIKA

Je posebna veda, ki proučuje primernost jezikovnih sredstev v sporočanju. Je nauk o načinu jezikovnega izražanja.

Stališča stilistike so ali stilno nevtralna (žena) ali stilno zaznamovana - donotativni + konotativni pomen (osnovni + dodatni pomen).

Stilem je stilistično zaznamovano jezikovno sredstvo. Je stilistična prvina, ki ima dodaten pomen.

- Glasoslovni ali zvočni stilem: težko jih zapišemo. L-kanje, izgovor ozkega o, narečne govorice. Glasovni stiki (ujemanje samoglasnikov), asonanca (ujemanje samoglasnikov), aliteracija (ponavljanje soglasnikov), naglasne možnosti (drugačno naglaševanje), glasovni upad /redukcija (izpust zadnje črtke), verz.
- Oblikoslovje: zastarele slovnične oblike (gredo, vode), konverzija besedilnih vrst (dali so mu jesti in piti), mešani naglasni tipi za ženski spol, namesto dvojine uporabimo množino, kategorija živali (prebolel je raka), sklonske rešitve (dajte mu kruha in mleka), menjave časov (včeraj jaz ležim pred hišo).
- Besedni stilemi: besede s slabšalno/ljubkovalno vrednostjo, arhaično besedje (bukve-knjige), ekspresivno/metaforično besedje (v nogi me trga), tropi (preneseni pomeni besed): poosebljanje, metonimija, metafora.
- Skladenjski stilemi: Poseben besedni red, sprevržena členitev po aktualnosti (v mesto je šla mama), jezikovne figure (ogovorne), figure kopičenja (pojdi, pojdi), logične figure, antiteza (ti si pa črna ovca med belimi), frazemi (posebna stalna besedna zveza - punca je šolo obesila na klin). Značilnosti frazemov: večbesednost, stalna oblika, vedno enak pomen, nenapovedljivost pomena iz prvin, ekspresivna vrednost - močan, izstopajoč pomen. Poznamo nestavčne frazeme (rekla) ali stavčne frazeme (pregovori). Bil je kot iz škatlice (pridevniški frazem). Iz vsega srca ti želim (prislovni frazem). Modna muha (samostalniški frazem). Vreči puško v koruzo (glagolski frazem). Frazeme uporabljamo v vsakdanjem življenju.
- Besedilni stilemi: na znano besedilo, napišem novo, jo preoblikujem. Reklama v obliki intervjuja, pisanje literature v obliki uradnega besedila.

Stilistične prvine v jeziku redko nastopajo samostojno. Ne pojavljajo se samo v umetnostnem ampak tudi v vsakdanjem življenju. Če neko prvino iz ene jezikovne zvrsti dam v drugo, navadno deluje kot stilem.

RAZVOJ IN KLASIFIKACIJA

Jezik in razvoj človeka sta povezana in prepletena. Človeške sposobnosti omogočajo jezikovno dejavnost in obratno. Darwin - jezik se je razvil iz ustne pantomime. To se je osamosvojilo in dobilo pomen. Jezik, kot posledica krikov - razvijanje krikov v neprijetnih situacijah, spontano. Kriki v podobnih situacijah sčasoma dobijo svoj pomen. V tistočletjih razvoja jezika nastane popolni jezik, ki se razvija in spreminja. Jezik je dinamična tvorba in se spreminja.

Vplivi na razvoj jezika:

- Zunanji dejavniki: geografske meje, državne meje, družbeni posegi, interferiranje jezikov med seboj (priseljavanje), kulturni jeziki - jeziki prestižnih zgodovinskih ljudstev (latinščina).

- Notranja jezikovna spreminjanja: samostalniške premene (enoglasniki prehajajo v dvoglasnike), soglasniške premene, poenostavitve, notranje zakonitosti.

Jeziki zaradi razvoja tudi izumirajo. Na sveto imamo tri osnovne tipe jezikov:

- Korenski ali izolativni: kitajščina, vsak najmanjši pomen ima svojo besedo.
- Aglutinativni: madžarščina, lepljeni jeziki
- Flektivni: pregibanje s končnicami

Sorodstvene vezi med jeziki:

Iz prajezika nastanejo novi jeziki. V današnji Evropi prevladujejo Indoevropski jeziki (največja jezikovna skupina na svetu). Vendar pa poznamo tudi druge: Baski, ugrofinski...

- Keltski jeziki: Irski jezik in Bretonščina.
- Romanski jeziki: Latinščina, portugalščina, španščina, katalonščina, retoromanski jezik, italijanščina, furlanščina, valonščina, romunščina, moldavščina (napisana s cirilico).
- Germanski jeziki: angleščina, nemščina, nizozemščina, danščina, norveščina, flamščina, švedščina.
- Slovanski jeziki: delijo se na zahodnoslovanske (poljščina, češčina, slovaščina, lužiška srbščina), vzhodnoslovanske (ruščina, beloruščina, ukrajinščina) in južnoslovnanske (hrvaščina, slovenščina, srbščina, bolgarščina, makedonščina, bosanščina, črnogorščina).
- Albanščina
- Grščina

Satemska skupina: slovanski, iranski in indijski jeziki (ločitev po besedi sto-satem)

Kentumska skupina: germanski, romanski, grščina (ločitev po besedi sto-kent)

Slovenski jezik

Razvoj iz praslovanskega jezika. Slovanske značilnosti: nosniki. Razvija se v samostojen jezik. Pomembna ločitev: 11-12. stoletje iz enoglasniškega v dvoglasniškega. Naglasni premiki (premikanje naglasa na končni zlog, premikanje končniškega naglasa na koren). Ohranjanje dvojine. Palatalizacija se ohranja. V Sloveniji imamo 45 narečij, Rusija ima samo 3!